

Brúk fyri góðum kreftum at stýra

Oddagrein

TORFØRT er at gera sær eina greiða meting av, hvussu eitt komandi landsstýri fer at siggja út eftir valið. Tað stendur tó greitt, at tjóðveldisflokkurin stendur rættliga einsamallur yðst á loysingarvonginum, meðan sambandsflokkurin somuleiðis stendur einsamallur yðst á sambandsvonginum, taka vit úttalislíni frá fyrsta valevnissfundinum í sjónvarpinum fyri fult.

SENDINGIN í sjónvarpinum gav okkum eina ábending um, at valið fer at snúva seg um, hvar millum hesar vöngirnar í føroyskum politikki ein komandi landsstýrissamganga fer at liggja. Tað ber helst til heilt at siggja burtur frá sambandsflokkinum í komandi landsstýri, um so er, at flokkurin heldur fram á tí kós, sum núverandi formaðurin í flokkinum stendur fyri. Tað sær ikki mætari út enn, at flokkurin er í ferð við at grava sína egnu politisku grøv. Helst eru tey tó mong, eisini í sambandsflokkinum sjálvum, sum halda, at best er fyri flokkinn at leggja seg í dvala í eitt skeið.

TÓ er eitt stórt men. Og hetta men eitur fólkaflokkurin. Hóast Óli Breckmann fleiri ferðir undir sendingini, eitt nú av formanni javnaðarflokksins varð mintur á úttalislíni hansara herfyri, um, at fólkaflokkurin helst sær seg í eini borgarligari samgongu saman við sambandsflokkinum eftir valið, so vildi óvasti leiðari fólkaflokksins kortini ikki vísa aftur hesum møguleika. Við øðrum orðum roynir fólkaflokkurin fyrst at billa fólk inn, at hann er ein sjálfstýrisflokkur fyri síðani at leggja út í valstríðnum við at siga somu fólkum, at hann helst vil í samgongu saman við sambandsflokkinum. Skiljið tað, hvør, ið skilja vil!

SJÁLSTÝRISFLOKKURIN hevur átt lykilin til nógvar samgongur, og spurningurin er so, um hann er lykilin til ta borgarligu samgonguna hjá Óla Breckmann og Edmundi Joensen. Sámál Petur í Grund fer ikki í samgongu við Edmund, men skuldi lögmaður dumpað á valinum, so er tann forðingin burtur. Óli Breckmann, Sámál Petur í Grund og Jóhannes Martin Olsen eru uttaniva eitt gott superborgarligt boð uppá eina samgongu. Men tað hava bæði fólkaflokkur og sjálfstýrisflokkur avreitt alt teir siga seg standa fyri á sjálfstýrisleið. Tí sjálvstýri Edmund Joensen ber ikki til at fáa sambandið so langt á sjálfstýrisleið, sum hesir sokallaðu sjálfstýrisflokkar nú gera seg út til.

EIN samganga við tjóðveldisflokk, fólkaflokk og sjálfstýrisflokk kann eisini bliva ein møguleiki. Men tað er vandur fyri, at tjóðveldið fer at lata seg toga so langt til høgri, at veruligur vandi er á ferð. Fólkaflokkurin fer at krevja borgarligan politikk, um hann skal geva seg í sjálfstýrissföngning tjóðveldisflokksins.

HVAR finna vit so javnaðarflokkinn og hinar smáu í hesi telving! Gamla „heimastýrissamgongan“ fer neyvan at fáa meiriluta. Tí er hon útløkað. Hon treytir so eisini, at sambandið stillar upp við nýggjum formanni. Síðani er tað tann stóra samgongan við javnaðarflokk, tjóðveldisflokk og fólkaflokk. Skuldi henda blivið til veruleika, so vil javnaðarflokkurin vera tann, sum verður tungan á vágskáluni, tí øðrumegin skal hann ansa eftir, at tað ikki verður farið ov langt á loysingaleið og hinumegin, at borgarligur politikkur ikki fær ov lætt spæl. Uppaftur ein møguleiki er tjóðveldisflokkur, javnaðarflokkur og sjálfstýri. Men ivasamt er um hesir fáa meiriluta. Áfrat hesum eru so eisini møguleikar við minnilutalandsstýrum. Og loksins at onkur av hinum smáu flokkunum eru við til at fáa eina av teimum mongu kabalunum at ganga upp.

TAÐ skulu og eiga at takast stórar og álvarsligar avgerðir í føroyskum politikki í komandi skeiði. Vit meta, at hetta ber til, uttan at tað skal vera neyðugt at taka til ekstrem, viðgongd tiltøk ella bara at lata standa til. Vit mugu fótta okkum eftir kreppuna og menna samfelagið til at fara inn í eina nýggja öld uttan at kollveltandi stig verða tikið frá degi til dags - ella at eingin broyting hendur í heila tikið. Vit mugu gera upp við okkum sjálvi, hvørji vit eru, hvat vit eru og hvussu vit skulu samvinna við umheimin í 20. öld. Og hetta megna vit, um vit fáa eitt samstarv millum flokkar, ið standa fyri øktum sjálfstýri, størri sjálfvæðing, einum sosialum meira tryggum og rættvisum samfelag, einum sunnari vinnulívi - og sum harafturat vilja varðveita og menna okkara mentan í góðum samljóði við umheimin.

Sjónarmið

Var Sigmundur Brestisson ein visionerur føroyingur - ella bara »ein kristin sambandsmaður«?

Um tvey ár verður stórt 1000 ára hátíðarhald í Føroyum fyri bragðið, sum Sigmundur Brestisson gjørði, tá hann kristnaði Føroya fólk. Samstundis sum hann kristnaði føroyingar innlimaði hann eisini Føroyar í ríkisfelagsskap við eitt annað norðurland. Nú 1000 ár eftir eru Føroya fólk framvegis kristin, og Føroyar eru framhaldandi í ríkisfelagsskapi við eitt annað norðurland.

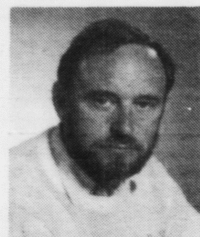
1000 ár sum kristin tjóð hevur evnað okkara siðalagslyndi soleiðis, at vit í dag eru sum kristin tjóð at rokna. Eitt sindur øðrvísi er tað við ríkisfelagsskapshugsjónini hjá Sigmundi. Hon nærast dumpaði til fólkakatkvøðuna í 1946, og eftir figgjarluna í áttati árunum og tí eftirfylgjandi bankakanningini kom rættur kinkur á í ríkisfelagsskapinum, tá tað seinni kom fram at bankaløysnin úr Danmark hevði ein innbædd revakøku uppá 1,5 milliardir krónur, sum vit standa til at gjalda.

Vit lögdu sjálvir lunnar undir okkara skuld í áttati árunum, men tað skortaði ikki upp á ávaringar uttanifr. Nú standa vit eftir við eini landskassaskuld uppá 4,5 milliardir krónur umframt tær 1,5 milliardir, sum stava frá okkara eigna kleyvaskapi, er lítill og eingin áhugi fyri at finna politiska ábyrgdarar til. Gamani, ein politisk § 19 nevnd er sett at kanna føroyska leiklutin í áttati árunum, men hetta er mest eitt slag av retrospektivum sjálfstudium - uttan deadline sjálvandi, tí hvat eru 4,5 milliardir krónur millum vinir? Skil tað hvør ið vil? Helst er tað meiri gevandi bert

at siggja flísina í eyganum á bróðurinum og ignorerera bjálkan í eins egna? Men vónandi finna vit skjótt eina mannsømuliga loysn av hesum eftirhondini penibla bankamáli, sum báðir partar kunnu liva við.

Hvussu hevur annars gingið við ríkisfelagsskapshugsjónini hjá Sigmundi nú 1000 ár eftir? Vit hava framvegis ríkisfelagsskap við eitt norðurland, og hesin felagsskapur er neyvan upprunaliga sprottin av at Sigmundur hevði minnilutakenslur, tí hann var kendur fyri at trúgva á egnan mátt og meg, men hann valdi kortini at stríðast fyri ríkisfelagsskapi við eitt annað norðurland. Tað munnu vera fá lond í heiminum ið eins og Føroyar eftir 1000 ára ríkisfelagsskap (við lutfallinum 1:100), sum kunnu príða seg við framvegis at eiga sítt eigna mál og mentan. Hetta má sigast at tæna okkara verandi ríkisfelagsskapslandi til miklan sóma. Tað er kanska ikki fyri einki at Danmark er kent fyri sínar ekstentalistisku frælsishugsjónar ondsmentur.

Okkara ríkisfelagsskapur gevur okkum søgulig rættindi, men hesi rættindi ganga báðar vegir, tað eiga vit ikki at gloyma. Í einum ríkisfelagsskapi er tað tí neyðugt við góðum samstarvsvilja og evnum fyri at fáa haldgóðar loysnir og avtalur partanna millum. Ríkisfelagsskapurin gevur okkum møguleikar og rættindi verðina runt, og hevur einki við nass at gera. Fara vit hinvegin út um ríkisfelagsskapin til onnur lond fyri at fáa stuðul, eins og vit gjørdu í sambandi við Norðurlandahúsið í Havn, tá

gevu tað meining at tosa um at nassa, tí har hava vit ikki somu søguligu rættindi at vísa á.

Sagt verður at ein uppløysing av ríkisfelagsskapinum hevði givið føroyingum meiri frælsi. Hesin pástandur er eitt sindur av einum paradoksi, tá vit samstundis kunnu staðfesta, at fleiri danskar lögir ikki kunnu fáa gildi í Føroyum, tí tær eru ov frælsar.

Í okkara nútíðaraltjóða virknisfýsni eru 45.000 sálir á 1400 kvd. km mitt úti í Atlantarhavinum ov lítill eind til at bera eina globala umboðan við hartil hoyrandi fasilitetum. Eisini á tí sosiala, útbúgvingar- og arbeiðsmarknaðar økinum hava vit ov lítlan buffarakapitet, meðan ein stór eind gevur báðum portum fyrirum. Sjálvt kollfíringar hava nú 1000 ár eftir Sigmund funni út av hesum fyrirum og hava lagt saman við Havnini, og fleiri koma at gera líknandi. Kollfíringur ella Havnamaðir, føroyingur ella danskari? Tað tú ert, ert tú millum oyryni og ikki hvat ið onnur royna at skriva á ryggin hjá tær. Onki koma kollfíringar at føla seg minni nú enn áður, tvørturímóti koma teir at fáa nóg fleiri fasilitetir og valmøguleikar, uttan at tað kostar teimum meiri, og báðir partar eru væl nøgdir - ein symbiotisk loysn, ikki ólík tí vit hava

í ríkisfelagsskapinum. Í altjóða høpi eru Føroyar ikki størri enn ein evarska lítill kommuna ella landsbýur, sum EU næstan ikki tímir at tosa við, tí tað er ov orku-krevjandi hjá teimum í mun til hvat tað gevur.

Danmark er og hevur verið mongum føroyingi ein góður platformur eisini til víðari flog út í heim. Ein skal heldur ikki ferdast nógvi úti í heimi, áðrenn ein finnur út av fyrirmininum við at hoyra til ein ríkisfelagsskap, sum sæst á verðinskortinum uttan lup. Hjá okkum føroyingum er nógvi at vinna við at vera knýtt at einum størri landi onkusvegna, har báðir partar kunnu dugna hvørjum øðrum - eitt slag av symbiosu. Eingin sáttmáli ella avtala er so lýtaley, at hon ikki krevur broytingar og ábøtur av og á. Opportun illsinisgleps og perfid bakbit fremja ikki nakran felagsanda og byggja onki land hvørki fyri seg sjálfvan ella saman við øðrum, tað eiga vit at ásanna. Betri er bótandi hond enn spillandi tunga! Yvirórðnaða 1000 ára ríkisfelagsskapshugsjónin hjá Sigmundi - hóast ikki lýtaley - hevur tó higartil víst sína dygd.

Ein uppløysing av 1000 ára ríkisfelagsskapshugsjónini hjá Sigmundi, rúmost ikki í einum nationalromantiskum fana morgana, har skal annað og meira til. Einfeldar svart/hvítar loysnir hoyra til eina farna tíð. Jú, Sigmundur Brestisson var ein visionerur føroyingur og realpolitiskur skilamaður, hvørs hugsjónir nú skjótt hava staðið sína roynd í 1000 ár.

Regin Eikhólm